

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

განზრახვის და გაუფრთხილებლობის საკითხი დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში

წინამდებარე სტატია ეხება განზრახვა გაუფრთხილებლობის პრობლემას თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში. როგორც საკითხის შესწავლიდან იკვეთება, სისხლის სამართალში დავას იწვევს ევენტუალური განზრახვით და გაუფრთხილებლობით თანამონაწილეობის დასჯადობის საკითხები. სტატიის ავტორი ასკვნის, რომ ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობა გარკვეული კატეგორიის შემთხვევებში შესაძლებელი უნდა იყოს, ხოლო „გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა“ დაუსჯელი უნდა დარჩეს კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული გამონაკლისების გარდა. საგულისხმოა, რომ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში კანონმდებელმა შეიძლება გაითვალისწინოს სპეციალური შემადგენლობები, რომლებითაც დასჯადი გახდება ევენტუალური განზრახვითა და გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის ცალკეული შემთხვევები.

საკვანძო სიტყვები: თანამონაწილეობა, ამსრულებელი, ევენტუალური განზრახვა, გაუფრთხილებლობა, ამსრულებლის ექსცესი.

1. შესავალი

დანაშაულში თანამონაწილეობა სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მეტად რთულ და ამავდროულად მნიშვნელოვან ინსტიტუტს წარმოადგენს. საკითხი იმის შესახებ თუ რა სახის სუბიექტური და ობიექტური დამოკიდებულება უნდა აკავშირებდეს თანამონაწილეს ამსრულებლის მიერ ჩადენილ ქმედებასთან სხვადასხვა ქვეყნის სისხლის სამართალში სხვადასხვანაირად არის გადაწყვეტილი. ამ მხრივ საინტერესოა ქართული და ამერიკული სისხლის სამართლის შედარება. ქართული სისხლის სამართალი ადგენს, რომ თანამონაწილეს ამსრულებლის მიერ ჩადენილ დანაშაულთან ობიექტური მხრივ მიზეზობრივი კავშირი, ხოლო სუბიექტური მხრივ განზრახვა აკავშირებდეს, ხოლო ამერიკული სამართალი არც მიზეზობრივ კავშირს და ზოგ შემთხვევაში არც განზრახვას არ მიიჩნევს აუცილებლად თანამონაწილის პასუხისმგებლობის დასადგენად. როგორც ქართულ, ასევე ამერიკულ სისხლის სამართლის თეორიაში პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს ევენტუალური განზრახვით და გაუფრთხილებელი მონაწილეობის დასჯადობა, ასევე ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით დახმარების საკითხი.

წინამდებარე სტატია მიმოიხილავს სამართლებრივი სისტემების თავისებურებებს კონკრეტული კაზუსების მაგალითზე და დასჯადი თანამონაწილეობის ზღვარს განზრახვის ფორმებზე ავლენს. კერძოდ, სტატიაში გათვალისწინებულია, რომ შედეგიან დანაშაულებში თანამონაწილეობა უნდა შემოიფარგლოს ისეთი შემთხვევებით, როდესაც ამსრულებელს აქვს პირველი ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა დანაშაულებრივი შედეგის მიმართ, რაც ცნობილია თანამონაწილისთვის. თავის მხრივ, თანამონაწილეს ამ შედეგებთან შესაძლოა ევენტუალური განზრახვაც აკავშირებდეს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი შეიცავს ნორმებს, რომლითაც ევენტუალური განზრახვით ზოგიერთ დანაშაულში დახმარება

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

ცალკე შემადგენლობის სახით არის გათვალისწინებული, თუმცა ეს ნორმები მოდიფიცირებას საჭიროებენ. სტატიაში ასევე განხილულია ე.წ. „გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის“ შემთხვევები და იმ დასკვნით რომ ასეთი შემთხვევები ზოგადად დაუსჯელი უნდა დარჩეს, თუმცა კანონმდებელმა საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში შექმნას „გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის“ სპეციალური შემადგენლობები.

2. სამსჯელო კაზუსები

სტატიაში წარმოდგენილი პრობლემების გააზრებისთვის განვიხილოთ რამდენიმე კაზუსი, რომელთა გადაწყვეტაზე ნაშრომის დასასრულს ვიმსჯელებთ:

1. საკუთარი სახლიდან ბანკის სეიფამდე გვირაბის გაყვანის და ბანკიდან ფულის მოპარვის მიზნით „ბ“-მ ნიჩაბი ითხოვა „ა“-სგან. „ა“, რომელიც მოცემული ბანკის უსაფრთხოების სისტემას კარგად იცნობდა, დარწმუნებული იყო რომ „ბ“ ვერც გვირაბს გათხრიდა და ვერც ბანკის სეიფში შეაღწევდა, მან „ბ“-ს ხათრი არ გაუტეხა და მას გვირაბის გასათხრელად ყველაზე უვარგისი ნიჩაბი ათხოვა. „ბ“-მ ნიჩაბის გამოყენებით გვირაბი გათხარა, ბანკის სეიფშიც შეაღწია და ფულიც მოიპარა. აგებს თუ არა პასუხს „ა“ ქურდობაში თანამონაწილეობისთვის?

2. „ბ“ მეგობრებს დაენიძლავა, რომ დღის 2 საათზე ქალაქის ერთი ბოლოდან მეორე ბოლოში 10 წუთში გავიდოდა, რისთვისაც მან ავტომანქანა თხოვა „ა“-ს. „ა“-მ იცოდა რომ ასეთი ქმედება მომეტებულ რისკთან იყო დაკავშირებული, თუმცა გულგრილად ეკიდებოდა შესაძლო შედეგებს. გადამეტებული სიჩქარით მოძრაობის შედეგად „ბ“ გზაჯვარედინზე ავტომანქანას დაეჯახა და 2 ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა გამოიწვია. აგებს თუ არა „ა“ პასუხს დამდგარი შედეგისთვის?

3. მალაზიის გამყიდველი „ა“ შემთხვევით შეესწრო მალაზიაში დანების საყიდლად შესული კლიენტებს შორის საუბარს და მიხვდა, რომ ისინი ამ დანების გამოყენებით ყაჩაღობის ჩადენას აპირებდნენ. აღნიშნულის მიუხედავად „ა“-მ კლიენტებს დანები მიჰყიდა, რითაც მათ ყაჩაღური თავდასხმა განახორციელეს. აგებს თუ არა „ა“ პასუხს ყაჩაღობაში დახმარებისთვის?

4. „ა“-ს, რომელიც სანყოფის დარაჯად მუშაობდა, ღამით სიგნალიზაციის ჩართვა დაავიწყდა. ამით ისარგებლეს ქურდებმა და ღამით სანყოფი გაქურდეს. აგებს თუ არა „ა“ პასუხს სისხლის სამართლებრივი წესით?

5. „ა“-მ, რომელსაც სამსახურში აგვიანდებოდა, ტაქსის მძღოლს უთხრა რომ ორმაგს გადაუხდიდა თუ სიჩქარის გადაჭარბებით იმოძრაებდა. ტაქსის მძღოლმა თხოვნა გაითვალისწინა, თუმცა სიჩქარის გადაჭარბებამ შედეგად ავტოავარია და ადამიანების დაღუპვა გამოიწვია. აგებს თუ არა პასუხს „ა“ დამდგარი შედეგისთვის?

6. „ა“-ს „ბ“-ს ვალი ჰქონდა. მან „ბ“-ს უთხრა, რომ ვალს ვერ გადაუხდიდა, მაგრამ შესთავაზა მამიდამისის სახლში ფარულად შესულიყო და ოქროულობა მოეპარა. „ბ“ „ა“-ს მამიდის სახლში შეიპარა, თუმცა მამიდა სახლში დახვდა და წინააღმდეგობა გაუწია, რის დროსაც „ბ“-მ ის მოკლა. აგებს თუ არა პასუხს „ა“ მამიდის მკვლელობისთვის?

3. განზრახვა-გაუფრთხილებლობის ფორმები ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში

განზრახვა გაუფრთხილებლობის ფორმების გრადაციის კუთხით ქართულ და ამერიკულ სამართალს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებები არსებობს, ამიტომ მიზანშეწონილია თანამონაწილეობის საკითხის განხილვამდე ისინი ერთმანეთს შევადაროთ.

აშშ-ის მოდელური სისხლის სამართლის კოდექსი ერთმანეთისგან გამოყოფს დანაშაულის შედეგთან პირის სუბიექტური დამოკიდებულების 4 სხვადასხვა ფორმას:

ა. გამიზვნა (purpose), ბ. ცოდნა (knowledge), გ. უგუნურება (recklessness), დ. დაუდევრობა (negligence). ბრალის ამ ფორმებს ქართულ სისხლის სამართალში შეესაბამება პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა, მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა, ევენტუალური განზრახვა/თვითიმედოვნება და დაუდევრობა.¹ როგორც ვხედავთ ამერიკულ სისხლის სამართალში არსებული უგუნურების (recklessness) კატეგორია, რომელიც განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის მიჯნაზე მდებარეობს, ქართულ სისხლის სამართალში ბრალის ორ ფორმას, კერძოდ, ევენტუალურ განზრახვასა და თვითიმედოვნებას აერთიანებს.² აღნიშნული მხედველობაში უნდა მივიღოთ როგორც ქართულ, ასევე ამერიკულ სისხლის სამართალში თანამონაწილეობის სუბიექტურ შემადგენლობაზე მსჯელობისას.

4. განზრახი და გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის საკითხი ქართულ სისხლის სამართალში

საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში არ არსებობდა ერთიანი მიდგომა თანამონაწილეობის სუბიექტური შემადგენლობის ირგვლივ. ავტორთა ნაწილი მიიჩნევდა რომ თანამონაწილეობა მხოლოდ განზრახ დანაშაულშია შესაძლებელი, ხოლო ნაწილი კი დასაშვებად მიიჩნევდა თანამონაწილეობას გაუფრთხილებელ დანაშაულში.³ ასევე, ავტორთა ნაწილი დასაშვებად მიიჩნევდა თანამონაწილეობას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ხოლო ნაწილი უშვებდა ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობასაც.⁴

თინათინ წერეთელი დასაშვებად მიიჩნევდა მხოლოდ განზრახ დანაშაულში განზრახ თანამონაწილეობას და ფიქრობდა, რომ გაუფრთხილებელ დანაშაულში განზრახი მონაწილეობა შუალობით ამსრულებლობად უნდა დაკვალიფიცირდეს, ხოლო განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელი მონაწილეობა დაუსჯელი უნდა დარჩეს.⁵ რაც შეეხება გაუფრთხილებელ დანაშაულში გაუფრთხილებელ მონაწილეობას, როცა მიზეზობრივი კავშირთან ერთად სახეზე გვაქვს ბრალეული კავშირიც, პირი პასუხისმგებლობაში უნდა მიეცეს გაუფრთხილებელი დანაშაულის ამსრულებლობისთვის.⁶

¹ იხ. ნიქარიშვილი კ., ევენტუალური განზრახვა თანამედროვე დასავლეთ ევროპულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება“, №3, 2008, 35.

² იქვე.

³ აღნიშნული საკითხის დეტალური მიმოხილვა იხ. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 261-292.

⁴ იქვე.

⁵ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 38-45.

⁶ იქვე, 42.

გაუფრთხილებელ დანაშაულში გაუფრთხილებელ მონაწილეობასთან დაკავშირებით პროფესორი ოთარ გამყრელიძე აღნიშნავს შემდეგს: „თუ ჩვენ არ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ თანამონაწილეობაზე იქ, სადაც ერთი მხარე მაინც გაუფრთხილებლობით მოქმედებს, მით უმეტეს ვერ დავასაბუთებთ თანამონაწილეობას იმ შემთხვევებში, როცა შედეგის მიმართ ყველა მათგანს, ვისმა მოქმედებამაც ეს შედეგი გამოიწვია გაუფრთხილებლობითი ფსიქიკური დამოკიდებულება ჰქონდა. ასეთ დროს თითოეული მათგანი ერთპიროვნულ ამსრულებლად უნდა ჩაითვალოს, თუკი მისი მოქმედება შეიძლება ვცნოთ ამსრულებლობად და დამოუკიდებლად უნდა აგოს პასუხი მიყენებული ზიანისათვის“.⁷

გაუფრთხილებელი დანაშაულის ერთობლივად ჩამდენი პირების ამსრულებლად აღიარებას ეთანხმება პროფესორი ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი: „გაუფრთხილებელი დანაშაულის ამსრულებელია ყველა, ვინც წინდახედულობის ნორმას დაარღვევს და ამგვარად ქმედების შემადგენლობის შესაბამის შედეგს გამოიწვევს. გაუფრთხილებელი თანამსრულებლობა და თანამონაწილეობა დოგმატურ უაზრობად ითვლება, რადგან პირები დამდგარი შედეგის მისაღწევად ერთობლივად ვერ იმოქმედებენ, თუ მათ ამ შედეგის დადგომა არ აქვთ გათვალისწინებული და არც სურთ“.⁸

პროფესორი მერაბ ტურავა მიიჩნევს, რომ გაუფრთხილებელი მონაწილეობა სხვის დანაშაულში შეიძლება ამსრულებლობად დაკვალიფიცირდეს. „გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა სისხლის სამართალში იურიდიულად წარმოადგენს გაუფრთხილებელი დანაშაულის ამსრულებლობას, რადგან ამ დროს იმ პირის მხრიდან, რომელმაც გაუფრთხილებლობით სხვას ჩაადენინა დანაშაული ადგილი აქვს წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედების ჩადენას, რამაც შედეგი გამოიწვია“.⁹

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ ნაკლებად პრობლემურია ის შემთხვევები, როდესაც წინდახედულობის ნორმის დარღვევის დროს რამდენიმე ადამიანი ერთობლივად მოქმედებს და თითოეული მათგანი უშუალოდ იწვევს მავნე შედეგს. ამ დროს ცხადია ყველა მათგანი შეიძლება ამსრულებლად ჩაითვალოს. უფრო პრობლემურია ის შემთხვევები, როდესაც წინდახედულობის ნორმის ერთობლივი დარღვევისას ერთ-ერთი მონაწილე პირი ფაქტობრივი წამქეზებელი ან დამხმარეა, ხოლო მეორე ფაქტობრივი ამსრულებელი. ასეთ შემთხვევებს ქართველ მეცნიერთა ნაწილი დაუსჯელს ტოვებს, ხოლო ნაწილი პარალელურ ამსრულებლობად მიიჩნევს.¹⁰

თავის ნაშრომში „სისხლის სამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი“, პროფესორი ოთარ გამყრელიძე განიხილავს ერთ-ერთ რეალურ საქმეს სასამართლო პრაქტიკიდან, სადაც ერთმა მონადირემ მეორეს უთხრა, რომ მდინარის მეორე ნაპირას იყო დათვი. ორივემ გამოიტანეს თოფები და ისროლეს მოძრავი საგნის მიმართულებით, რომელიც სინამდვილეში ადამიანი აღმოჩნდა და ერთ ერთი ტყვიის

⁷ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 319.

⁸ მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 197.

⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 249.

¹⁰ მაგ., როდესაც მგზავრი ნააქეზებს მძღოლს სიჩქარის გადაჭარბებისკენ, რაც ფატალური შედეგით დასრულდება, ასეთ შემთხვევას მ. ტურავა პარალელურ ამსრულებლად აკვალიფიცირებს, ხოლო ქ. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი მიიჩნევს რომ ასეთი ქმედება არ ისჯება. (იხ.: ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 249; მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 213).

მოხვედრის შედეგად დაიღუპა. გამოძიებამ ვერ დაადგინა თუ რომელი ტყვიით იქნა მოკლული მსხვერპლი. პირველი ინსტანციის სასამართლომ ორივე მათგანს მსჯავრი დადო გაუფრთხილებელი სიცოცხლის მოსპობისთვის, თუმცა ზემდგომმა სასამართლომ ეს განაჩენი გააუქმა და ორივე პირი გაამართლა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ როდესაც საქმე ეხება გაუფრთხილებელ მკვლევობას პასუხს აგებდა მხოლოდ ის პირი, ვინც უშუალოდ გამოიწვია ზიანი, რაც ამ შემთხვევაში არ დადგინდა.¹¹ პროფესორი ოთარ გამყრელიძე საკითხის ასეთ გადაწყვეტას მართებულად მიიჩნევს, რაც იმას ნიშნავს რომ ის არ ემხრობა ასეთ შემთხვევაში ე.წ. პარალელური ამსრულებლის კონცეფციის გამოყენებას.¹²

საქართველოს 1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის საკანონმდებლო კონსტრუქცია გაუფრთხილებელ თანამონაწილეობას გამორიცხავს. სსკ-ის 22-ე მუხლში მითითებულია, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში. შესაბამისად, სისხლის სამართლის კანონი ორმაგი განზრახვის არსებობას მოითხოვს: თანამონაწილე განზრახ მონაწილეობს ამსრულებლის მიერ ჩადენილ განზრახ დანაშაულში.

სსკ-ის 22-ე მუხლით გათვალისწინებული საკანონმდებლო ფორმულა ღიად ტოვებს ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობის საკითხს.

საბჭოთა სისხლის სამართალში მეცნიერთა უმრავლესობა და მათ შორის პროფესორი თინათინ წერეთელიც ემხრობოდა იმ აზრს, რომ თანამონაწილეობა დასაშვებია არაპირდაპირი განზრახვითაც.¹³ პროფესორი გამყრელიძე, ეწინააღმდეგება რა ამ პოზიციას, მიიჩნევს, რომ თანამონაწილეობა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით არის შესაძლებელი. პოზიციის გასამყარებლად მრავალი სხვადასხვა არგუმენტი მოჰყავს. პირველ რიგში, როგორც ის მიუთითებს, წარმოუდგენელია ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობა ისეთ დანაშაულებში, რომლებიც მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით შეიძლება იქნას ჩადენილი.¹⁴ ავტორი ასევე თვლის, რომ ევენტუალური განზრახვის თანამონაწილეობის დაშვების შემთხვევაში უნდა დავუშვათ დანაშაულის მცდელობა ევენტუალური განზრახვით, რასაც ის კატეგორიულად ეწინააღმდეგება.¹⁵ ავტორი ასევე მიიჩნევს, რომ ევენტუალური განზრახვით დანაშაულში თანამონაწილეობის დაშვებამ ლოგიკურად უნდა მიგვიყვანოს გაუფრთხილებლობით თანამონაწილეობამდე.¹⁶

¹¹ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 316.

¹² იქვე. მსგავს საქმეს იხილავს თინათინ წერეთელი, ოღონდ იმ განსხვავებით რომ ამ საქმეში სასამართლოს მიერ დადგინდა თუ რომელი ტყვიით იქნა მოკლული დანაშაულის მსხვერპლი. თინათინ წერეთელი მიიჩნევს რომ ორივე პირი უნდა იქნას ცნობილი გაუფრთხილებელი დანაშაულის ამსრულებლად. იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 42.

¹³ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 152.

¹⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 324.

¹⁵ დღეს ეს საკითხი ქართულ მეცნიერებაში სადავო თემას წარმოადგენს. ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობას მხარს უჭერს მაგ. პროფესორი მერაბ ტურავა. იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 136.

¹⁶ „ევენტუალური განზრახვა, მართალია განზრახვის ერთ-ერთი სახეა და მკვეთრად არის გამოჩნული გაუფრთხილებლობისგან. მაგრამ მათ შორის კავშირიც არსებობს. ისინი საერთო თვისებასაც ავლენენ. ევენტუალური განზრახვა და გაუფრთხილებლობა, კერძოდ, მისი ერთ ერთი სახე-თვითიმედოვნება ყოველთვის ენაცვლებიან ერთმანეთს. ეს ურთიერთშენაცვლება იმასაც ნიშნავს, რომ დელიქტი, რომლის ჩადენა შესაძლებელია ევენტუალური განზრახვით, თავისუფლად შეიძლება ჩადენილი იქნას გაუფრთხილებლობითაც“. იხ. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 325.

ოთარ გამყრელიძის აზრით ევენტუალური განზრახვით დანაშაულში თანამონაწილეობის იდეა ეწინააღმდეგება ერთიანი უმართლობის ცნებას, რომელიც მისი დასკვნით თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველს წარმოადგენს. ავტორი თვლის, რომ აუცილებელია ერთიანი უმართლობის სუბიექტურ სფეროში მოიძებნოს ისეთი ობიექტური, არაპერსონალური ნიშანი, რომელიც რამდენიმე ადამიანის მოქმედებას ერთად შეაკავშირებს და თანამონაწილეობად აქცევს.¹⁷ ასეთ ნიშნად ო. გამყრელიძე მიიჩნევს მიზანს და აცხადებს: „შემადგენლობით აღწერილი შედეგის დაზიანებისკენ მიმართული მიზანი ყველა შემთხვევაში ობიექტური უმართლობის დამაფუძნებელი ელემენტი, მისი ობიექტური საზომია. ეს საზომი საერთოა ყველა ადამიანისათვის, მიუხედავად მისი პერსონალური შესაძლებლობებისა“.¹⁸

პროფ. გამყრელიძის მოსაზრება თანამონაწილეობის დროს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვის არსებობის შესახებ თანამედროვე ქართულ მეცნიერებაში არ არის ცალსახად აღიარებული. ავტორთა ნაწილი მას არ ეთანხმება,¹⁹ ხოლო ნაწილი ევენტუალურ განზრახვას შესაძლებლად მიიჩნევს მხოლოდ ამსრულებლის ექსცესის დროს.²⁰

მეორე საკითხია, თუ რას მოიაზრებენ სხვადასხვა ავტორები ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობაში. პროფ. თინათინ წერეთელი თავის ნაშრომში იხილავს მაგალითს, რომელიც მისი აზრით ევენტუალური განზრახვის არსებობას ადასტურებს: „ვორონინმა ხათრი ვერ გაუტუნა თავის მეგობარს გლაზოვს და ათხოვა მას რევოლვერი, თუმცა იცოდა, რომ გლაზოვი აპირებდა დანილოვის მოკვლას. ვორონინის არ სურდა დანილოვის მკვლელობა, პირიქით ის ცდილობდა დაეშალა გლაზოვისათვის დანაშაულის ჩადენა. მაგრამ როცა ვერ გადაათქმევინა, ათხოვა რევოლვერი კაცის მოსაკლავად“. თ. წერეთელი ასკვნის, რომ ასეთ შემთხვევაში ადგილი აქვს ევენტუალურ განზრახვას.²¹ ო. გამყრელიძის აზრით ასეთი მსჯელობა მცდარია, როდესაც თანამონაწილემ იცის, ამსრულებლის დანაშაულებრივი მიზნის თაობაზე და ობიექტურად ეხმარება მას ამ მიზნის განხორციელებაში, ეს მიზანი მასზეც გადმოდის და მას შეერაცხება.²²

პროფესორი ელენე გვენცაძე ფიქრობს, რომ თანამონაწილეობის დროს განზრახვის ცნება თავისებურებით გამოირჩევა. კერძოდ, თანამონაწილის ნებელობითი და ინტელექტუალური მომენტები მიმართულია არა დანაშაულის შედეგის არამედ ამსრულებლის ქმედების მიმართ. თანამონაწილეს შეცნობილი აქვს ამსრულებლის დანაშაულებრივი მიზანი და განზრახ უწყობს ხელს ამ მიზნის განხორციელებაში.²³ აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებული, რაზეც ქვემოთ დანვრელებით ვისაუბრებთ.

¹⁷ იხ. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 331.

¹⁸ იქვე, 387-389.

¹⁹ იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 334.

²⁰ იხ. ნაჭყებია გ., დვალთე ი., (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, 198.

²¹ იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 200.

²² გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 392. ამის საპირისპიროდ, პროფ. ო. გამყრელიძე ერთგან მიუთითებს შემდეგს: „განზრახი თანამონაწილეობა გულისხმობს განზრახვას არა მოქმედებისადმი, არამედ თანამონაწილის განზრახ ფსიქიკურ დამოკიდებულებას შედეგის მიმართ“. იხ. იქვე, 313. პროფ. ქეთევან მჭედლიშვილი-ჭედრიხის აზრით, მსგავსი შემთხვევა არა ევენტუალურ განზრახვაზე, არამედ მეორე ხარისხის პირდაპირ განზრახვაზე მეტყველებს, ვინაიდან თანამონაწილეს შეცნობილი აქვს ამსრულებლის მიერ ქმედების ჩადენის გარდუვალობა. იხ. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 237.

²³ გვენცაძე ე., დანაშაულში თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარე, თბ., 2012, 149.

ქართულ სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურაში სადავოა ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით, დახმარების საკითხი, როგორცაა მაგალითად დანის მიყიდვა იმ პირისათვის, რომელიც შემდგომში ამ დანით კაცს მოკლავს, ტაქსის მძღოლის მიერ პირის მიყვანა დანაშაულის ჩადენის ადგილას და სხვ. პროფ. ქეთევან მჭედლიშვილი ჰედრიხი, მიმოიხილავს გერმანულ სისხლის სამართალში არსებულ თეორიებს და იზიარებს გაბატონებულ მოსაზრებას, რომლის თანახმად ქმედების დახმარებად კვალიფიკაციისათვის დამხმარე ამსრულებელს ამ ქმედებით სოლიდარობას უნდა უცხადებდეს ანდა უმართლობის მხარეზე გადადიოდეს. ამავდროულად აღნიშნავს, რომ გერმანულ მეცნიერთა ერთი ნაწილი დასჯადი ნეიტრალური დახმარების შემთხვევების დასადგენად სუბიექტურ კრიტერიუმს იყენებს, ანუ როდესაც პირმა უეჭველი იცის (მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა) რომ დანაშაულის განხორციელებაში თავისი წვლილი შეაქვს. შესაბამისად, თუ პირმა დანამდვილებით არ იცის თუ როგორ იქნება გამოყენებული მისი წვლილი და ის დანაშაულის ჩადენის მხოლოდ შესაძლებლობას ითვალისწინებს, ასეთი შემთხვევები დახმარებად არ უნდა დაკვალიფიცირდეს.²⁴

ცალკე აღნიშვნის ღირსია ამსრულებლის ექსცესის საკითხი: სსკ-ის 26-ე მუხლით ამსრულებლის ექსცესი ნიშნავს ამსრულებლის მიერ ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას, რომელსაც არ მოიცავდა სხვა თანამსრულებლის ან თანამონაწილის განზრახვა. ამავე მუხლის მეორე ნაწილის განმარტებით ამსრულებლის ექსცესისათვის თანამსრულებელს ან თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.

თანამონაწილისთვის ამსრულებლის ექსცესის საკითხი, რომელთანაც მას ევენტუალური განზრახვა ამოძრავებს, ქართულ ლიტერატურაში სადავოა. მეცნიერთა ნაწილი ამ საკითხს დადებითად,²⁵ ხოლო ნაწილი უარყოფითად წყვეტს.²⁶

5. თანამონაწილეობის დროს განზრახვისა და გაუფთხილებლობის საკითხი ამერიკულ სისხლის სამართალში

თანამონაწილეობის სუბიექტურ ასპექტებთან დაკავშირებით ამერიკის შეერთებულ შტატებში როგორც სასამართლო პრაქტიკა, ასევე დოქტრინა ურთიერთგანსხვავებული და ზოგ შემთხვევაში წინააღმდეგობრივია. მკაფიოდ იკვეთება ორი სხვადასხვა მიდგომა: 1. თანამონაწილის დასჯადობისთვის საკმარისია მის მიერ მხოლოდ იმის ცოდნა, რომ ეხმარება (აქეზებს) ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენაში 2. თანამონაწილეს აქვს დანაშაულის ხელშეწყობის (გაადვილების) მიზანი.²⁷

გასული საუკუნის 60-იან წლებში აშშ სისხლის სამართლის სამოდელო კოდექსის შედგენის დროს ამ საკითხებზე ცხარე დისკუსია გაიმართა²⁸ ავტორების ნაწილი ამტკიცებდა, რომ თანამონაწილის კრიმინალური მიზნის გარდა ნებისმიერი სხვა სტანდარტი სახიფათოდ

²⁴ იხ. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 239.

²⁵ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 344.

²⁶ მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 250.

²⁷ Courteau C., The Mental Element Required for Accomplice Liability: A Topic Note, Louisiana Law Review, Vol. 59, №1, 1998, 328.

²⁸ იქვე, 329.

გააფართოებდა პასუხისმგებლობას, ხოლო მათი ოპონენტები ამტკიცებდნენ, რომ მხოლოდ მიზნის დაფიქსირება გააჩნდა ხარვეზებს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, კერძოდ, დაუსჯელს დატოვებდა იმ ამსრულებელს და დამხმარეს, რომელიც გამიზვნის გარეშე, მაგრამ შეცნობილად მოქმედებს. საბოლოოდ მიღებული იქნა სამოდელო კოდექსის ის ვერსია, რომელიც უარყოფს ცოდნის სტანდარტს და ადგენს რომ თანამონაწილეს უნდა ჰქონდეს „დანაშაულის ხელშეწყობის ან გაადვილების მიზანი“.²⁹ სამოდელო სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარი უარყოფს თანამონაწილეობას ისეთ შემთხვევებში, როდესაც, მაგ. „გამქირავებელი აქირავებს იმის ცოდნით, რომ ფართი გამოყენებული იქნება დანაშაულის ჩასადენად; გამყიდველი ყიდის ნივთს იმის ცოდნით, რომ მყიდველი გამოიყენებს მას დანაშაულის ჩასადენად. ექიმი აძლევს რჩევას აბორტის წინააღმდეგ ორსულობის მესამე პერიოდში, მაგრამ პაციენტის დაჟინებული თხოვნით აგზავნის მას კომპეტენტურ აბორტის სპეციალისტთან“.³⁰ ამავდროულად სამოდელო კოდექსში გაჩნდა შემდეგი დათქმა: „როდესაც კონკრეტული შედეგის გამოწვევა არის დანაშაულის ელემენტი, ამ დანაშაულში მონაწილე პირად ჩაითვლება ის პირი, ვისაც ამ შედეგთან აკავშირებს ბრალის ის ფორმა, რომელიც საკმარისია ამ დანაშაულის ჩასადენად“.³¹

აშშ-ის ფედერალური კოდექსის (United States Code) მე-18 თავის მეორე პარაგრაფი ადგენს, რომ „ის ვინც ჩაიდენს დანაშაულს შეერთებული შტატების წინააღმდეგ, წააქეზებს, დაეხმარება უბრძანებს, აცდუნებს ან ხელს შეუწყობს მის ჩადენას, დაისჯება როგორც ამსრულებელი“.³² თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარის ირგვლივ კოდექსი დუმს და სასამართლო პრაქტიკაც წინააღმდეგობრივია. ფედერალური სასამართლოების ნაწილი მხარს უჭერს „ცოდნის სტანდარტს“, ხოლო მეორე ნაწილი „მიზნის სტანდარტს“.

საქმეში *Backun v. United States* გამყიდველმა გაასალა მოპარული საქონელი ძალიან დაბალ ფასში და იცოდა, რომ მყიდველი გადაიტანდა ამ საქონელს შტატიდან შტატში უკეთესი ბაზრის მოსაძებნად. გამყიდველმა პასუხი აგო „მოპარული საქონლის შესახებ“ ფედერალური კანონის (18 U.S.C.A. § 415) თანახმად, რომელიც ითვალისწინებდა 5000 აშშ დოლარზე მეტი ღირებულების მოპარული ნივთის გადატანას შტატიდან შტატში იმის ცოდნით, რომ ის არის მოპარული.³³ სასამართლომ დაადგინა, რომ ვინაიდან ყველა ადამიანის მორალური ვალდებულებაა ხელი შეუშალოს მძიმე დანაშაულის ჩადენას, ნივთის გაყიდვა მყიდველის კრიმინალური მიზნების ცოდნით უკვე საკმარისია პასუხისმგებლობის დასაბუთებისთვის და რომ „გამყიდველს არ შეუძლია იგნორირება გაუწიოს იმ მიზანს, რისთვისაც განხორციელდა შესყიდვა, თუ მას გააცნეს ეს მიზანი ან დაიბანოს ხელი იმით, რომ მან მხოლოდ პროდუქცია გაასალა“.³⁴

²⁹ Model Penal Code (1962) § 2.06. „ცოდნის სტანდარტის“ ნაკლად ასევე მიიჩნევენ იმას, რომ მიზანზე დაფუძნებულ დელიქტებში ცოდნის სტანდარტი არ იძლევა შესაძლებლობას რომ თანამონაწილე (რომელსაც შეცნობილი აქვს ამსრულებლის მიზანი), ცნობილი იქნას დამნაშავედ ამსრულებელზე უფრო დაბალი ხარისხის ბრალით. იხ. *Dubber M., Hörnle T., Criminal Law, a Comparative Approach*, Oxford University Press, 2014, 324.

³⁰ Model Penal Code § 2.06 Commentary (1985), par. 315.

³¹ იქვე. სამოდელო კოდექსის კომენტარი მიუთითებს რომ ეს დებულება უშვებს შეცნობილ თანამონაწილეობას გაუფრთხილებელ დანაშაულებში.

³² 18. U.S.C. & 2, იხ. <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2>> [30.10.2020].

³³ *Backun v. United States*, 112 F.2d 635 (4th Cir. 1940), <<https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F/112/635/1498899/>> [30.10.2020].

³⁴ იქვე.

განსხვავებულ მიდგომას ჰქონდა ადგილი საქმეზე *United States v. Peoni*. ამ საქმეზე, მოსამართლე ლერნდ ჰანდმა, მას შემდეგ, რაც განმარტა საერთო სამართალში დამკვიდრებული მიდგომა თანამონაწილეობასთან დაკავშირებით, აღნიშნა შემდეგი:

„უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დეფინიციები არანაირად არ ადგენენ, რომ თანამონაწილის ქმედებები ალბათობით უნდა იწვევდნენ მავნე შედეგებს. ყველა ეს დეფინიცია ითხოვს, რომ თანამონაწილე ამა თუ იმ ფორმით ასოცირებულია დანაშაულში და მონაწილეობს მასში, როგორც იმაში, რისი გამონწვევაც მას სურს და ცდილობს საკუთარი მოქმედებებით“.³⁵

პრაქტიკა შტატების სასამართლოებშიც განსხვავებულია. შტატების ნაწილი უშვებს თანამონაწილეობას ამსრულებლის კრიმინალური მიზნის ცოდნით, ხოლო ნაწილი განსხვავებულ მიდგომას იწინააღმდეგებს, რაც კარგად ჩანს შემდეგი საქმეებიდან:

საქმეში *People v. Beeman*, პირს მსჯავრი დაედო, მისი ცოლის დის სახლის გაქურდვაში თანამონაწილეობისთვის. მან მიანოდა ინფორმაცია ქურდებს მისი ცოლის დის სახლის ადგილმდებარეობის შესახებ, იცოდა რა მათი კრიმინალური განზრახვის შესახებ. კალიფორნიის უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა რა განაჩენი, აღნიშნა, რომ დამხმარე უნდა მოქმედებდეს ამსრულებლის კრიმინალური განზრახვის ცოდნით და დანაშაულის ჩადენის ან მისი ხელშეწყობის მიზნით.³⁶

საქმეზე *People v. Germany*, ბრალდებულმა ათხოვა თოფი ამსრულებელს, რომელმაც ის გამოიყენა კაცის მოსაკლავად. კალიფორნიის სააპელაციო სასამართლომ ჩათვალა, რომ დახმარება ამსრულებლის კრიმინალური განზრახვის ცოდნის დროს საკმარისია თანამონაწილის პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად.³⁷

სასამართლო პრაქტიკის მსგავსად სისხლის სამართლის დოქტრინაც არაერთგვაროვანია. ავტორთა ნაწილი მხარს უჭერს ცოდნის სტანდარტს, ხოლო ნაწილი მიზნის სტანდარტს.³⁸ მიზნის სტანდარტის მომხრეები აქცენტს აკეთებენ ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპზე.³⁹ გარდა ამისა, მათი აზრით, მიზნის სტანდარტი უზრუნველყოფს იმას, რომ თანამონაწილე ფსონს დებს ამსრულებლის ქმედებაში და მას აქცევს როგორც საკუთარს.⁴⁰ შერიფ გირგისი ფიქრობს, რომ ვინაიდან ამერიკულ სამართალში თანამონაწილის ობიექტური კავშირი ამსრულებლის მიერ ჩადენილ დანაშაულთან შეიძლება მინიმალური იყოს (მიზეზობრივი კავშირი არ მოითხოვება)⁴¹ ამის დაკომპენსირება უნდა მოხდეს მაღალი ხარისხის სუბიექტური კავშირით, რაც შეიძლება იყოს მხოლოდ განზრახვა. რაც შეეხება ცოდნის სტანდარტის მომხრეებს, მომხრეები აქცენტს აკეთებენ დანაშაულის პრევენციის საჭიროებაზე.⁴²

³⁵ *Backun v. United States*, 112 F.2d 635 (4th Cir. 1940), <<https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/112/635/1498899/>> [30.10.2020].

³⁶ *People v. Beeman*, Crim. No. 22525. Supreme Court of California. February 6, 1984. <<https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/3d/35/547.html>> [30.10.2020].

³⁷ *People v. Germany*, 42 Cal. App. 3d 414, <<https://law.justia.com/cases/california/court-of-appeal/3d/42/414.html>> [30.10.2020].

³⁸ *Courteau C.*, *The Mental Element Required for Accomplice Liability*, *Luiziana Law Review*, Vol. 59, №1, 1998, 328.

³⁹ *Rogers A.*, *Accomplice Liability for Unintentional Crimes: Remaining within the Constraints of Intent*, 31 *Loy. L.A. L. Rev.* 1351, 1998, 1351.

⁴⁰ იქვე.

⁴¹ იხ. *ნიქარიშვილი კ.*, მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 314.

⁴² *Courteau C.*, *The Mental Element Required for Accomplice Liability: A Topic Note*, *Louisiana Law Review*, Vol. 59, №1, 1998, 325-329, პროფ. ლუის ვესტერფილდის აზრით, თანამონაწილის შემთხვევაში სასჯელის პრე-

ზოგიერთი მკვლევარი ფიქრობს რომ ცოდნის სტანდარტი მეტისმეტად აფართოებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას და საფთხეს უქმნის ადამიანთა ლეგიტიმურ ბიზნეს საქმიანობას,⁴³ ხოლო მიზნის სტანდარტი მეტისმეტად ავიწროებს.⁴⁴ შესაბამისად, ზოგიერთი ავტორი ცდილობს მოძებნოს გარკვეული შუალედი ცოდნას და მიზანს შორის.

მაგალითად, გვიდიონ იაფი ცდილობს დასჯადი და არადასჯადი თანამონაწილეობის გამიჯვნისთვის საჭირო კრიტერიუმი განზრახვის ნაირსახეობაში მოძებნოს. ის ფიქრობს, რომ განზრახვა თანამონაწილეს ორი მიმართულებით განაწყოებს: 1. მიიღოს სათანადო ზომები ამსრულებლის დასახმარებლად 2. არ გადაიფიქროს დახმარება იმ ფაქტის მხედველობაში მიღებით, რომ მისი დახმარება გამოყენებული იქნება დანაშაულის ჩასადენად. იაფის აზრით, აქედან მხოლოდ მეორე პირობის არსებობაც საკმარისია თანამონაწილეობისთვის. გვიდიონ იაფის აზრით სწორედ ეს არის თანამონაწილეობის დროს განზრახვის მინიმალური სტანდარტი და აქ გადის ზღვარი დასჯად და არადასჯად მონაწილეობას შორის.⁴⁵

პროფ. შერიფ გირგისი ფიქრობს, თანამონაწილეობისთვის მთავარია არა ფსიქიკური დამოკიდებულება არა ამსრულებლის მიერ ჩადენილი ქმედების მიმართ, არამედ მისი განზრახვის მიმართ. კერძოდ, თანამონაწილე მიზნად უნდა ისახავდეს, რომ ამსრულებელმა შეიქმნას ან შეინარჩუნოს დანაშაულის ჩადენის განზრახვა, ამავდროულად არ უნდა მოელოდეს ან არ უნდა იმედოვნებდეს რომ დანაშაული ბოლომდე არ იქნება მიყვანილი⁴⁶.

პროფ. ალექსანდრე სარჩის აზრით თანამონაწილეობას აქვს ხარისხები, რომლებიც დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად შემწყნარებლურია თანამონაწილე ამსრულებლის მიერ ჩადენილი ქმედების მიმართ. დანაშაულის შემწყნარებლობა არ ნიშნავს აუცილებლად მისადმი კეთილგანწყობას ან მისი განხორციელების სურვილს. დანაშაულის მიმართ შემწყნარებლობა შეიძლება გულისხმობდეს ასევე დანაშაულის მოთმენას ან მის მიმართ შემგუებლობას. ავტორი დანაშაულის შემწყნარებლობის ხარისხის საზომად გვთავაზობს შემდეგ ტესტს: პირი ჩაითვლება სრულ თანამონაწილედ, თუ მისი ნეგატიური განწყობა ამსრულებლის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მიმართ იმდენად დაბალია რომ მას რომ ქონდეს ძალაუფლება ამსრულებელზე, ის ნებას მისცემდა ამ ამსრულებელს ან დანაშაულის ჩასადენად (ე.წ. ავტორიზაციის ტესტი). ავტო-

---

ვენციული ეფექტი უფრო მაღალია, ვინაიდან ამსრულებლისგან განსხვავებით თანამონაწილეს ხშირ შემთხვევაში მეტი დრო აქვს რომ დაფიქრდეს თავის ქმედებებზე და აწონ დაწონოს მისი შედეგები. გარდა ამისა, თუ სასჯელის შიშით ამსრულებელს უარს ეტყვიან დახმარებაზე, უფრო მეტია ალბათობა იმისა, რომ ის გადაიფიქრებს თავისი დანაშაულის ბოლომდე მიყვანას ან მას სამართალდამცავი ორგანოები ხელს შეუშლიან დანაშაულის ჩადენაში. გარდა ამისა, პოტენციური დამხმარის მიერ დახმარებაზე თავის შეკავებამ შესაძლოა იქონიოს აღმზრდელობითი და მორალური ზეგავლენა ამსრულებელზე და მას გადააფიქრებინოს დანაშაულის ჩადენა. შესაბამისად, ეს არგუმენტები მეტყველებს რომ ცოდნაზე დამყარებულმა სტანდარტმა შესაძლოა იქონიოს შემაკავებელი ეფექტი. იხ. *Westerfield L., The Mens Rea Requirement of Accomplice Liability in American Criminal Law – Knowledge or Intent*, Miss. L. J., 1980, 25.

⁴³ მაგ. გვიდიონ იაფის აზრით, ჩვენ რომ გვემინოდეს პასუხისმგებლობის იმის გამო, რაც შეიძლება ჩაიდინონ სხვებმა ჩვენი ქცევების გამოყენებით, ეს ძალიან შეზღუდავდა ჩვენს ყოველდღიურ ბიზნეს საქმიანობებს. იხ. *Yaffe G., Intending to Aid. Law and Philos 33, 1–40, 2014, 15.*

⁴⁴ მაგ. ცოდნის სტანდარტზე დაყრდნობით თანამონაწილეობისათვის პასუხს აგებს პირი, რომელიც ფულს აძლევს მათხოვარს იმის ცოდნით, რომ ეს უკანასკნელი ამ ფულის ნაწილით ნარკოტიკების შექმნას აპირებს, ხოლო განზრახვის სტანდარტზე დაყრდნობით თანამონაწილეობისთვის პასუხს არ აგებს პირი, ვინც მძარცველები შემთხვევის ადგილას უნდა მიიყვანოს, *Yaffe G., Intending to Aid. Law and Philos 33, 1–40, 2014, 10.*

⁴⁵ იქვე, 13.

⁴⁶ *Girgis S., The Mens Rea of Accomplice Liability: Supporting Intentions. 123 Yale L. J. 460, 474–476.*

რის აზრით ბრალის ტრადიციული ფორმები, განზრახვა და გაუფრთხილებლობა, ასევე თანამონაწილის მიერ დანაშაულის ჩადენაში შეტანილი კონტრიბუცია ამ შემწყნარებლობის ხარისხის ინდიკატორია.⁴⁷ შესაბამისად, ის თუ რა ჩაითვლება თანამონაწილეობად ან სრული ან ნაკლები ხარისხის მონაწილეობად, ცალცალკე უნდა გადაწყდეს.⁴⁸

პროფესორი ლუი ვესტერფილდი იძლევა წინადადებას ცოდნის სტანდარტით პირი დაისაჯოს მხოლოდ მაშინ თუ პირი არსებითად უწყობს ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას.⁴⁹

აშშ რამდენიმე შტატში, მოქმედებს ე.წ. შეცნობილი დახმარების შესახებ კანონი, რომლის თანახმად შესაბამისი დანაშაულისთვის საჭირო განზრახვის გარეშე ამსრულებლისთვის დახმარების განწევა იმის ცოდნით რომ ის აპირებს დანაშაულის ჩადენას წარმოადგენს ერთი საფეხურით ნაკლები სიმძიმის დანაშაულს და ისჯება უფრო მსუბუქად ვიდრე ამავე დანაშაულში თანამონაწილეობა.⁵⁰ პროფესორ ლაფავის აზრით, ასეთი მიდგომა იძლევა საშუალებას დანაშაულის ჩადენაში ნაკლებად ბრალეული პირი დაისაჯოს შედარებით მსუბუქი სასჯელით.⁵¹

რაც შეეხება გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის საკითხს, ეს პრობლემა სხვადასხვა შტატში სხვადასხვანაირად წყდება. ზოგი შტატის კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა უშვებს გაუფრთხილებელ თანამონაწილეობას, ხოლო ზოგიერთი ამას გამორიცხავს. მაგ. საქმეში *State v. Etzweiler*⁵² ნიუ ჰემპშირის სასამართლომ დაადგინა, რომ ეცვაილერი რომელმაც ავტომანქანა ათხოვა მთვრალ თანამშრომელს, რასაც შედეგად ავტოავარია და ადამიანების დაღუპვა მოჰყვა, ვერ აგებდა პასუხს გაუფრთხილებლად დამდგარი შედეგისთვის. ნიუ ჰემპშირის შტატის კანონმდებლობა ადგენს რომ „თანამონაწილის პასუხისმგებლობა ვერ გაცდება კრიმინალურ მიზანს, რომელსაც ის იზიარებს“.⁵³ სასამართლომ ამ საქმეზე განმარტა შემდეგი: „იმისთვის, რომ დაკმაყოფილდეს კანონის მოთხოვნა, ბრალდება უნდა დაამტკიცოს, რომ ბრალდებულის მოქმედებები განზრახული იყო გაუფრთხილებლობით მკვლელობაში დახმარებისკენ. თუმცა გაუფრთხილებელი სიცოცხლის მოსპობის დროს ამსრულებლისთვის უცნობი იყო სიცოცხლის მოსპობის ის რისკი, რასაც მისი ქმედება ქმნის ქმნიდა. ჩვენთვის გაუგებარია როგორ შეიძლებოდა ეცვაილერი განზრახ დახმარებოდა გაუფრთხილებელი დანაშაულის ამსრულებელს, რომელმაც თავად არ იცოდა დანაშაული, რომელსაც ის ჩადიოდა“.⁵⁴

⁴⁷ *Sarch A., Condoning the Crime: The Elusive Mens Rea for Complicity*, 47 *Loy. U. Chi. L. J.* 131, 2015, 155, 172.

⁴⁸ მაგალითად, მძლოლი, რომელმაც შემთხვევის ადგილას მიიყვანა მძარცველები და რომელიც იღებს ფინანსურ სარგებელს დანაშაულის შედეგად მოპოვებული ქონებიდან, წარმოადგენს სრულ თანამონაწილეს, ხოლო მძლოლი, რომელმაც არ იცის ზუსტად რომ მისი მგზავრები აპირებენ ძარცვას და გულგრილი დამოკიდებულება აქვს ამ ფაქტის მიმართ წარმოადგენს დაბალი ხარისხის თანამონაწილეს, *Sarch A., Condoning the Crime: The Elusive Mens Rea for Complicity*, 47 *Loy. U. Chi. L. J.* 131, 2015, 176.

⁴⁹ *Westerfield L., The Mens Rea Requirement of Accomplice Liability In American, Criminal Law-Knowledge or Intent*, 51 *Miss. L.J.* 177, 177-79, 1980, 30.

⁵⁰ იხ. ჩრდილო დაკოტას სისხლის სამართლის კოდექსის 12.1 თავი - <<https://www.legis.nd.gov/cencode/t12-1.html>> [30.10.2020], ნიუ იორკის სისხლის სამართლის კანონის 114-ე მუხლი, <<http://ypdcrime.com/penal.law/article115.htm>> [30.10.2020].

⁵¹ *Wayne R., Lafave & Austin W., Criminal Law*, 2nd ed., 1986, 584.

⁵² *State v. Etzweiler* 480 A.2d 870 (1984) <<https://casetext.com/case/state-v-etzweiler>> [30.10.2020].

⁵³ იქვე.

⁵⁴ იქვე.

საინტერესოა ის, რომ ანალოგიურ საქმეში *United States v. Brown* ფედერალურმა სააპელაციო სასამართლომ პირი ცნო გაუფრთხილებელი დანაშაულის უშუალო ამსრულებლად თანამონაწილეობის ინსტიტუტის გვერდის ავლით.⁵⁵

ნიუ ჰემფშირისგან განსხვავებით კოლორადოს შტატის სასამართლო პრაქტიკა აღიარებს გაუფრთხილებელ მკვლელობაში თანამონაწილეობას. საქმეზე *People v. Wheeler*, კოლორადოს უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა შემდეგი: „იმისთვის, რომ პირმა პასუხი აგოს სიცოცხლის გაუფრთხილებელი მოსპობაში თანამონაწილეობისთვის, მას არ ევალება იცოდეს, რომ ამსრულებლის მოქმედება გამოიწვევს სიკვდილს, ვინაიდან ამის ცოდნა ამსრულებელსაც არ ევალება. თუმცა თანამონაწილემ უნდა იცოდეს, რომ ამსრულებელი ჩადის ქმედებას, რომელიც წარმოადგენს წინდახედულობის გონივრული ნორმის სერიოზულ დარღვევას და უქმნის არსებით და გაუმართლებელ რისკს სხვა ადამიანს. ამასთან ერთად ის უნდა დაეხმაროს ამსრულებელს ამ ქმედებაში და ბოლოს, ამ ქმედებით უნდა დადგეს სასიკვდილო შედეგი“.⁵⁶

მსგავსი პრობლემა განიხილა ნიუ იორკის სასამართლო საქმეში *People v. Abott*,⁵⁷ სადაც ორი მძლოლი ერთმანეთს ეჯიბრებოდა ავტომანქანის ექსტრემალურ მართვაში, როდესაც ერთ ერთი მანქანა დაეჯახა მომავალ ავტომანქანას და იმსხვერპლა მისი ყველა მგზავრი. მეორე მანქანის მძლოლი დამნაშავედ იქნა ცნობილი გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისთვის. სასამართლომ ჩათვალა, რომ მან ჩაიდინა განზრახი დახმარება გაუფრთხილებელ ქმედებაში, რამაც სიკვდილი გამოიწვია. სასამართლომ მიიჩნია, რომ გაუფრთხილებელ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის აუცილებელია: 1. ამსრულებელი იზიარებდეს ბრალის იმ ფორმას, რომელსაც ითხოვს კანონი ამ დანაშაულის ჩასადენად 2. ის განზრახ ხელს უწყობდეს ამ დანაშაულის ჩადენას.⁵⁸

ზოგიერთი სასამართლო დასაშვებად თვლის თანამონაწილეობას მხოლოდ ევენტალური განზრახვით/თვითიმედოვნებით (*recklessness*) ჩადენილ დანაშაულში, და არა დაუდევრობით ჩადენილ დანაშაულში.⁵⁹

გაუფრთხილებელ დანაშაულში თანამონაწილეობასთან დაკავშირებით განსხვავებული შეხედულებებია სისხლის სამართლის დოქტრინაშიც.

პროფესორი ოდრი როჯერსი აშშ-ს სხვადასხვა შტატში არსებულ კანონმდებლობას გაუფრთხილებელი დანაშაულის დასჯადობის თვალსაზრისით სამ ჯგუფად ჰყოფს. პირველ კატეგორიას მიეკუთვნება ის კანონმდებლობა, რომლებიც ითხოვს, რომ თანამონაწილე უნდა მოქმედებდეს დანაშაულის ხელშეწყობის, მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით. მეორე კატეგორიას მიეკუთვნება კანონმდებლობა რომელიც იმეორებს პირველი კატეგორიის ფორმულას, მაგრამ ამატებს, რომ როდესაც ვლინდება შედეგიანი დანაშაული, თანამონაწილეს უნდა

⁵⁵ *United States v. Brown*, 22 M.J. 448, 449, (C.M.A.196) ციტირებულია სტატიიდან: *Rogers A., Accomplice Liability for Unintentional Crimes: Remaining within the Constraints of Intent*, 31 Loy. L.A. L. Rev. 1351, 1998, 1370.

⁵⁶ *People v. Wheeler*, 772 P.2d 101 (1989), <<https://law.justia.com/cases/colorado/supreme-court/1989/87sa379-0.html>> [30.10.2020].

⁵⁷ *People v. Abott*, 445 N.Y.S.2d 244 (N.Y. App. Div. 1981), <<https://casetext.com/case/people-v-abbott-17>> [30.10.2020].

⁵⁸ იქვე.

⁵⁹ *Rogers A., Accomplice Liability for Unintentional Crimes: Remaining within the Constraints of Intent*, 31 Loy. L.A. L. Rev. 1351, 1998, 1385.

ჰქონდეს იგივე ფსიქიკური დამოკიდებულება შედეგის მიმართ, რაც გათვალისწინებულია ამ დანაშაულის შემადგენლობით. მესამე კატეგორიას მიეკუთვნება კანონმდებლობა, რომელიც ადგენს, რომ თანამონაწილე განზრახ უნდა ეხმარებოდეს ამსრულებელს და ჰქონდეს იგივე ფსიქიკური დამოკიდებულება ამ დანაშაულთან, რაც გათვალისწინებულია შესაბამისი კანონმდებლობით. აღნიშნულზე დაყრდნობით ოდრი როჯერსი მიიჩნევს, რომ მეორე და მესამე კატეგორიის კანონმდებლობა უშვებს გაუფრთხილებელ დანაშაულში თანამონაწილეობას.⁶⁰

სტენფორდ კადიში მიიჩნევს, რომ სისხლის სამართალში დასჯადია ზიანის გაუფრთხილებელი გამონკვევა, შესაბამისად, აქედან თანამონაწილეობაც არ უნდა იყოს გამონაკლისი.⁶¹ კადიში ფიქრობს, რომ დასჯადი შეიძლება იყოს როგორც შეცნობილი დახმარება გაუფრთხილებელ დანაშაულში (მაგ. როდესაც პირი საკუთარი მანქანის გასაღებს ათხოვებს მთვრალ მძღოლს) ასევე შეცნობილი დახმარება განზრახ დანაშაულში (მაგალითად, როდესაც დედა საკუთარ შვილს მარტო დატოვებს მოძალადე მეგობართან, ან პოლიციელი რომელიც თავის იარაღს დაუდევრად დატოვებს ქალაქის კრიმინალურ უბანში).⁶²

მეორე მხრივ კადიშის თვალსაზრისით, თანამონაწილის განზრახვა გულისხმობს განზრახვას ამსრულებლის ქმედების და არა შედეგის მიმართ:

„განზრახვის მოთხოვნა არ გამოორიცხავს იმ პირის პასუხისმგებლობას იმ დანაშაულებში თანამონაწილეობისთვის, რომელთა ჩადენა შეიძლება ევენტუალური განზრახვით/თვითიმედოვნებით ან დაუდევრობით, იმ პირობით, რომ თანამონაწილე მიზნად ისახავდა წაექეზებინა ან დახმარებოდა ამსრულებელი უგუნური თუ გაუფრთხილებელი ქმედების ჩადენაში. როდესაც ამსრულებელი ამგვარად მოქმედებს და იწვევს ვინმეს სიკვდილს, თანამონაწილე პასუხს აგებს ისევე, როგორც ამსრულებელი . . . შესაბამისად, ის ვინც იცის რომ ბოილერ არის დეფექტური, მაგრამ მაინც აქეზებს სხვას მის ასანთებად, პასუხს აგებს გაუფრთხილებელი სიცოცხლის მოსპობისათვის, თუ ბოილერ აფეთქდა და ვინმე მოკლა“.⁶³

კადიშის აზრით ის, ვინც გაუფრთხილებლობით ეხმარება სხვას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში, არანაკლებ ბრალეულია ვიდრე ის, ვინც გაუფრთხილებლობით ეხმარება სხვას გაუფრთხილებელი დანაშაულის ჩადენაში.⁶⁴

რაც შეეხება ისეთ დანაშაულებს რომლებიც მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით შეიძლება იქნას ჩადენილი (მაგალითად, ქურდობა), კადიში მიიჩნევს რომ ამ დანაშაულებებში ევენტუალური განზრახვით/თვითიმედოვნებით მონაწილეობისთვის შეიძლება ცალკე საკანონმდებლო კონსტრუქცია შეიქმნას და შემცირებული სასჯელი დაწესდეს.⁶⁵

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრებებს გამოთქვამს პროფ. გრეის მუელერი. მისი აზრით, ვინაიდან მიზეზობრიობის მოთხოვნა თანამონაწილეობის

⁶⁰ იქვე, 1364-1365.

⁶¹ *Kadish S.*, Reckless Complicity, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 87, №2, 1997, 369.

⁶² იქვე, 383.

⁶³ იქვე, 347.

⁶⁴ იქვე, 379. ბრიტანელი ავტორი, გლენვილ ვილიამსი არ ეთანხმება ამ მიდგომას და ფიქრობს, რომ დაუშვებელია პასუხი ვაგებინოთ პირს მანქანის თხოვებისთვის, რომელიც ითვალისწინებს უბრალო შესაძლებლობას რომ ამ მანქანის გამოყენებით შეიძლება იქნეს ჩადენილი დანაშაული, ტაქსის მძღოლს, რომელიც ფიქრობს, რომ მისი მგზავრები შეიძლება დანაშაულის ჩადენას აპირებდნენ, ბარმენს, რომელიც ფიქრობს რომ მისი სტუმარი შეიძლება მთვრალი დაჯდეს საჭესთან. *Williams G.*, Complicity, Purpose and the Draft Code - 2, *Criminal Law Review*, №98, 1990, 101.

⁶⁵ *Kadish S.*, Reckless Complicity, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 87, №2, 1997, 389.

დროს შესუსტებულია, სუბიექტურ ელემენტს კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ვიდრე ერთპიროვნული ამსრულებლობისას. შესაბამისად, თანამონაწილეს ამსრულებლის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მიმართ იგივე ფსიქიკური დამოკიდებულება უნდა ჰქონდეს, როგორც ეს მოეთხოვება ამსრულებელს, სხვანაირად მივიღებთ იმას, რომ თანამონაწილე პასუხს აგებს სუბიექტური ელემენტის უფრო დაბალი სტანდარტით, ვიდრე ეს ამსრულებელს მოეთხოვება. შესაბამისად, განზრახ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის აუცილებელია თანამონაწილე განზრახ მოქმედებდეს, ხოლო გაუფრთხილებელ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის გაუფრთხილებლად.⁶⁶

კანდას კურტო მიიჩნევს რომ გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის აღიარებას ექნება თავისი პრევენციული ეფექტი, ვინაიდან ავტომანქანის მესაკუთრე მეტად დაფიქრდება სანამ მთვრალ მძღოლზე ავტომანქანას გაანათხოვრებს.⁶⁷

ამისგან განსხვავებით, პროფესორები ლაფავი და სკოტი ეწინააღმდეგებიან თანამონაწილეობის ინსტიტუტის გამოყენებას გაუფრთხილებელ დანაშაულებზე. ისინი ფიქრობენ რომ გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა საშიშად გააფართოვებს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფარგლებს და შექმნის რისკს, რომ დაისაჯოს დანაშაულთან შორეული და უმნიშვნელო შემხებლობა.⁶⁸

ამერიკელი ავტორების ნაწილი ფიქრობს, რომ გაუფრთხილებელ დანაშაულში გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობის შემთხვევაში პირი შეიძლება თანამონაწილეობის გვერდის ავლით პირდაპირ ამსრულებლად მივიჩნიოთ.⁶⁹

ცალკე ყურადღებას იმსახურებს ამსრულებლობის ექსცესის საკითხი: ამსრულებლის მიერ თვისობრივად განსხვავებული დანაშაულის ჩადენისას შტატების მნიშვნელოვანი ნაწილი ითვალისწინებს „ბუნებრივი და შესაძლებელი შედეგების“ დოქტრინას, რომლის მიხედვითაც პირი, რომელიც აქეზებს ან ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას სისხლის სამართლებრივად პასუხს აგებს არა მხოლოდ ამ დანაშაულისთვის, არამედ სხვა ნებისმიერ დანაშაულისთვის, რომელიც ბუნებრივი და შესაძლებელი (ძირითადად, გათვალისწინებადი) შედეგს წარმოადგენს. ანუ თანამონაწილის მხრიდან ამ შემთხვევაში ევენტუალური განზრახვა/თვითიმედოვნება, ასევე დაუდევრობაც კი საკმარისია.

მაგ. საქმეში *State v. Foster*, უცნობში პიროვნება სამართებლის გამოყენებით დაემუქრა და გააუპატიურა ბრალდებულის მეგობარი გოგონა. ბრალდებულმა ფოსტერმა და მისმა მეგობარმა კენონმა შემთხვევის ადგილიდან შორიასხლოს შეიპყრეს პიროვნება, რომლის გარეგნობაც ემთხვეოდა დაზარალებულის მიერ აღწერილს. ფოსტერმა საკუთარი დანა მისცა კენონს და უთხრა რომ ედარაჯა ეჭვმიტანილისათვის, სანამ თავის მეგობარ გოგონას მოიყვანდა ეჭვმიტანილის ამოსაცნობად. ფიზიკური დაპირისპირების დროს კენონს დაზარალებული შემოაკვდა. სასამართლომ ბრალდებული ჩათვალა ევენტუალური განზრახვით/თვითიმედოვნებით (*recklessness*) ჩადენილი სიცოცხლის მოსპობის თანამონაწილედ.⁷⁰

⁶⁶ *Mueller G.*, *Mens Rea of Accomplice Liability*, 61 S. Cal. L. Rev. 2169, 1987-1988, 2190.

⁶⁷ *Courteau C.*, *The Mental Element Required for Accomplice Liability: A Topic Note*, Louisiana Law Review, Vol. 59, №1, 1998, 345.

⁶⁸ *LaFave W.*, *Scott A.*, *Criminal Law*, 2nd ed., 1986, 584-586.

⁶⁹ *Courteau C.*, *The Mental Element Required for Accomplice Liability: A Topic Note*, Louisiana Law Review, Vol. 59, №1, 1998, 345.

⁷⁰ *ob. State v. Foster*, 522 A.2d 277, 283 (Conn. 1987).

სტენფორდ კადიშის აზრით, ბუნებრივი და შესაძლებელი შედეგების დოქტრინას აქვს ის ხარვეზი, რომ ის შესაძლებლობას იძლევა თანამონაწილეს პასუხი ვაგებინოთ უფრო ნაკლები ხარისხის ბრალით ვიდრე ეს საჭიროა მთავარი დანაშაულის ჩასადენად. ანუ შესაძლოა თანამონაწილემ პასუხი აგოს განზრახ მკვლელობისათვის იმის მიუხედავად, რომ მას ადამიანის მოკვლის განზრახვა შეიძლება არ ჰქონდეს.⁷¹

6. სამსჯელო კაზუსების ანალიზი

მიზანშეწონილად მივიჩნევთ ერთმანეთს შევეუპირისპიროთ ქართული და ამერიკული სამართლის მიდგომებს სტატიის დასაწყისში მოყვანილი კაზუსების ფონზე და გამოვთქვათ მოსაზრებები პრობლემურ საკითხებთან დაკავშირებით.

6.1. განზრახვა თანამონაწილეობის დროს

როგორც ქართულ, ასევე ამერიკულ სამართალში ვაწყდებით განსხვავებულ მიდგომებს იმასთან დაკავშირებით, თუ რას გულისხმობს განზრახვა თანამონაწილეობის დროს. პროფ. ელენე გვენცაძე მიიჩნევს რომ თანამონაწილის განზრახვა მიმართულია არა დანაშაულის შედეგის, არამედ ამსრულებლის ქმედების მიმართ.⁷² მსგავსი მოსაზრება აქვს გამოთქმული ამერიკულ სამართალში პროფესორ სტენფორდ კადიშს.⁷³ პროფესორი ოთარ გამყრელიძე ფიქრობს, რომ თუ თანამონაწილე ამსრულებელს ეხმარება ისე, რომ აქვს შეცნობილი ამსრულებლის დანაშაულებრივი მიზანი, ეს იმას ნიშნავს, რომ ის უერთდება მის განზრახვას.⁷⁴ უნდა ითქვას რომ განზრახვის ასეთი განმარტება არ შეესაბამება განზრახვის საკანონმდებლო ფორმულირებას, რომელიც მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლში. სადაც ბრალის ფორმების გრადაცია დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა დამოკიდებულება აქვს დამნაშავეს დანაშაულის შედეგის მიმართ. შედეგის სურვილი და მისი დადგომის ალბათობის შეცნობა განზრახვისა და გაუფთხილებლობის სხვადასხვა ფორმის არსებობას განაპირობებს.

ზემოთ მოყვანილ ვორონინისა და გლაზგოვის კაზუსში, სადაც ვორონინმა ხათრი ვერ გაუტეხა გლაზგოვს და ათხოვა თოფი კაცის მოსაკლავად, პროფ. ოთარ გამყრელიძის ცალსახა დასკვნა, რომ ესაა პირდაპირი განზრახვა, არაადამაჯერებელია. შესაძლებელია აღნიშნული კაზუსი ისე შეეცვალოთ, რომ დამხმარის მხრიდან წარმოჩინდეს თვითიმედოვნება სასიკვდილო შედეგის მიმართ. მაგ. დაეუშვათ, ვორონინი ფიქრობს რომ დანილოვამდე მანძილი 250 მეტრია და ამ მანძილზე ადამიანის მოკვლა თითქმის შეუძლებელია. ამასთან ერთად ვორონინმა იცის რომ გლაზგოვი ცუდი მსროლელია. შესაბამისად, იმედს ამყარებს, რომ გლაზგოვის

⁷¹ Kadish S., Reckless Complicity, Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 87, №2, 1997, 375.

⁷² გვენცაძე ე., დანაშაულში თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარე, თბ., 2012, 149.

⁷³ Kadish S., Reckless Complicity, Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 87, №2, 1997, 347.

⁷⁴ ამის საპირისპიროდ, პროფ. ო. გამყრელიძე ერთგან მიუთითებს შემდეგს: „განზრახი თანამონაწილეობა გულისხმობს განზრახვას არა მოქმედებისადმი, არამედ თანამონაწილის განზრახ ფსიქიკურ დამოკიდებულებას შედეგის მიმართ. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 313, აგრეთვე, „განზრახ მონაწილეობა ნიშნავს ამ დანაშაულით გამონეწეული დანაშაულებრივი შედეგისადმი განზრახ ფსიქიკურ დამოკიდებულებას“. იქვე, 315.

მიერ ნასროლი ტყვია დანილოვს არ მოხვდება. ამ შემთხვევაში ეს იქნება პირდაპირი განზრახვა შედეგის მიმართ, არამედ თვითიმედოვნება.

მეორე მხრივ, პირის ქმედებაში განზრახვა-გაუფრთხილებლობის სხვადასხვა ფორმების არსებობა არა მხოლოდ ბრალის სხვადასხვა ხარისხზე მეტყველებს, არამედ ასევე ქმედების საშიშროების ხარისხზეც.

პირველი ხარისხის პირდაპირ განზრახვის (გამიზვნის) დროს ქმედება ობიექტურად უფრო მეტი საშიშროებით ხასიათდება, ვიდრე არაპირდაპირი განზრახვის დროს. ამ დროს ადამიანი მიზნად ისახავს რა დანაშაულებრივი შედეგის გამონვევას, შეგნებულად ირჩევს მიზნის მისაღწევად საჭირო საშუალებებს, შემდგომ ახდენს ამ საშუალებების კორექტირებას შეცვლილი გარემოებების მიხედვით. შესაბამისად, ამსრულებლის გამიზნული მოქმედება უფრო მაღალი საშიშროებით ხასიათდება. იგივე უნდა ითქვას დამხმარეზეც: თუ დამხმარეს შედეგის მიმართ პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა ექნება, ის ამსრულებელს მიანოდებს იმ საშუალებას რომელიც ყველაზე უფრო ეფექტური იქნება ამ დანაშაულის ჩასადენად.⁷⁵ თუ დამხმარეს ევენტუალური განზრახვა ექნება დანაშაულებრივი შედეგის მიმართ მაშინ ის გულგრილი იქნება საშუალების შერჩევას, ხოლო თუ დამხმარეს ექნება თვითიმედოვნება შედეგის მიმართ, მაშინ ბუნებრივია ამსრულებელს შეურჩევს უფრო არაეფექტურ საშუალებას, რათა შედეგი არ დადგეს. შესაბამისად, დამხმარების ეფექტურობა განზრახვის ხარისხზეც არის დამოკიდებული, რაც უფრო მაღალი ხარისხისაა განზრახვა, მით უფრო ეფექტური უნდა იყოს დახმარება.

ზემოთ მოყვანილი სტატიის დასაწყისში პირველი კაზუსი წარმოადგენს შედეგის მიმართ თანამონაწილის თვითიმედოვნების მაგალითს. შესაბამისად, ის არ წარმოადგენს დასჯად თანამონაწილეობას.

სავარაუდოდ ამერიკულ სასამართლო პრაქტიკაში აღნიშნული კაზუსი სხვადასხვანაირად დაკვალიფიცირდება. ის სასამართლოები რომლებიც „ცოდნის ტესტს“ იზიარებენ აღნიშნულ კაზუსს თანამონაწილეობად დააკვალიფიცირებენ, იმ სასამართლოებისგან განსხვავებით, რომლებიც „მიზნის“ ტესტს ემხრობიან.

ეს კაზუსი, სავარაუდოდ, წარმატებით გაივლის გვიდიონ იაფის მიერ შემოთავაზებულ ტესტს, ვინაიდან ვინაიდან თანამონაწილემ იცის რომ მისი დახმარება გამოყენებული იქნება დანაშაულის ჩასადენად. ეს კაზუსი ვერ გაივლის შერიფ გორგისის ტესტს, ვინაიდან თანამონაწილეს აქვს იმედი რომ დანაშაული ვერ განხორციელდება. რაც შეეხება ალექსანდრე სარჩის მიერ შემოთავაზებულ ტესტს, რომელიც თანამონაწილეობას დანაშაულის შემწყნარებლობის ხარისხს უკავშირებს, სავარაუდოდ ეს კაზუსი არასრულ თანამონაწილეობად დააკვალიფიცირდება იმის გამო რომ თანამონაწილეს შედეგის მიმართ დაბალი ხარისხის ბრალეულობა აკავშირებს.

ზემოთ მოყვანილი მე-2 კაზუსი წარმოადგენს დახმარებას ევენტუალური განზრახვით ჩადენილ დანაშაულში. ამერიკულ სამართალში ევენტუალური განზრახვა და თვითიმედოვნება ბრალის ერთი ფორმის ქვეშ ერთიანდება სახელწოდებით – recklessness. შესაბამისად, ამერიკული სასამართლოები, რომლებიც recklessness-ის ფორმით ჩადენილ დანაშაულებში თანამონაწილეობას დასაშვებად მიიჩნევენ, ამ სავარაუდოდ „ა“-ს დანაშაულში თანამონაწილედ ცნობენ.

⁷⁵ Girgis S., The Mens Rea of Accomplice Liability: Supporting Intentions. 123 Yale L. J., 2013, 470-472.

აღნიშნული კაზუსი სავარაუდოდ გაივლის გიდიონ იაფეს, შერიფ გინგისის და ალექსანდრე სარჩის მიერ შემოთავაზებულ ტესტებს და თანამონაწილეობად დაკვალიფიცირდება. რაც შეეხება ქართველ ავტორებს, მათ შორის სავარაუდოდ იარსებებს აზრთა სხვადასხვაობა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ის ავტორები, რომლებიც ევენტუალური განზრახვით მკვლელობას ემხრობიან, ამ კაზუსს განზრახ მკვლელობაში თანამონაწილეობად დააკვალიფიცირებენ, იმ ავტორებისგან განსხვავებით, რომლებიც თანამონაწილეობას მხოლოდ პირდაპირ განზრახვაზე აგებენ.

აუცილებელია სისხლის სამართალმა გაავლოს მკაფიო ზღვარი დასჯად და არადასჯად თანამონაწილეობას შორის და ეს ზღვარი განზრახვის ფორმებში უნდა ვეძებოთ. შესაბამისად, არ არის გასაზიარებელი იმ ამერიკელი ავტორების მოსაზრებები, რომლებიც თანამონაწილეობის საზღვრებს განზრახვა-გაუფრთხილებლობის ტრადიციული ფორმების გარეთ ეძებენ. მიგვაჩნია, რომ თანამონაწილეობად უნდა ჩაითვალოს მხოლოდ ისეთი შემთხვევები, როდესაც ამსრულებელი პირველი ხარისხის ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს და ეს ცნობილია თანამონაწილისათვის. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა უფრო შეესაბამება ტერმინ „დახმარების“ ყოველდღიურ გაგებას. რთული წარმოსადგენია ადამიანის დახმარება ისეთ საქმეში, რომლის შედეგებში თავადაც არ არის დაინტერესებული ან რომელთა დადგომა გარდაუვალად არ მიიჩნევა. თავად დამხმარე შეიძლება მოქმედებდეს, როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვით შედეგის მიმართ, ანუ მას შეიძლება ამ შედეგების დადგომა სურდეს, ან ეგუებოდეს, ან გარდაუვალად მიიჩნევდეს. თუმცა თუკი უსაფუძვლოდ იმედოვნებს რომ შედეგი არ დადგება, მაშინ თანამონაწილეობა არ გვაქვს. რაც შეეხება წამქეზებელს, წამქეზებელი შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით შეიძლება მოქმედებდეს, ვინაიდან ევენტუალური განზრახვით ადამიანის დაყოლიება შეუძლებელია.⁷⁶

შესაბამისად, მოცემული მიდგომის გამოყენებით პირველ და მეორე კაზუსში თანამონაწილის დასჯადობა უნდა გამოვრიცხოთ. მარტივად რომ ვთქვათ „გულგრილი“ დამხმარე და „გულგრილი“ ამსრულებელი თანამონაწილეობას ვერ მოგვცემს. აუცილებელია, როგორც მინიმუმ, ამსრულებელი მოქმედებდეს გამიზნულად ან შედეგების გარდაუვალობის შეცნობით და ეს ცნობილი იყოს თანამონაწილისთვის.

6.2. დახმარება ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით

ზემოთ მოყვანილი მესამე კაზუსი წარმოადგენს ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით დახმარების მაგალითს. ქართველი ავტორების - ოთარ გამყრელიძის და ელენე გვენცაძის მიერ შემოთავაზებული მიდგომით ეს კაზუსი სავარაუდოდ პირდაპირი განზრახვით დახმარებად უნდა დაკვალიფიცირდეს. რაც შეეხება ქეთევან მჭედლიშვილის მიერ განხილულ ფორმულას, რომელიც თანამონაწილის მხრიდან ამსრულებლისთვის „სოლიდარობის“ გამოცხადებას ითხოვს, ეს კაზუსი სავარაუდოდ თანამონაწილეობის კვალიფიკაციას არ მოგვცემს. რაც შეეხება ამერიკელ ავტორებს, რთულია იმის შეფასება თუ რამდენად გაივლის ეს კაზუსი გვიდონ იაფის და შერიფ გირგისის ტესტებს, თუმცა დანაშაულის შემწყნარებლობის ტესტით ტესტით სავარაუ-

⁷⁶ ცქიტვიშვილი თ., ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თბ., 2015, 311.

დოდ ეს ჩასითვლება „არასრულ თანამონაწილეობად“. ამერიკული სასამართლოები, რომლებიც „ცოდნის“ ტესტს ემხრობიან აღნიშნულ კაზუსს თანამონაწილეობად დააკვალიფიცირებენ, იმ სასამართლოებისგან განსხვავებით, რომლებიც „მიზნის“ ტესტზე აკეთებენ აქცენტს.

იმ შტატების კანონმდებლობით, რომლებსაც ცალკე ითვალისწინებენ ე.წ. შეცნობილ დახმარებას, ეს კაზუსი დააკვალიფიცირდება ცალკე დანაშაულის სახით, რომელიც უფრო შემცირებული სასჯელით ისჯება, ვიდრე ამსრულებლის მიერ ჩადენილი დანაშაული.

ამერიკელი ავტორები ხშირად მიუთითებენ, რომ ე.წ. შეცნობილი დახმარების დასჯადობა მძიმე ტვირთად დააწვება ბიზნესს. ეს ვარაუდი მთლად უსაფუძვლო არ უნდა იყოს, თუმცა პრაქტიკაში იშვიათია შემთხვევა, როდესაც საყოფაცხოვრებო საქონლის და მომსახურების მიმწოდებელმა იცის, რომ მის საქონელი/მომსახურება დანაშაულებრივი მიზნებით იქნება გამოყენებული. შესაბამისად უფრო მნიშვნელოვნად გვეჩვენება მორალური და სამართლებრივი დილემა, რომელსაც ეს საკითხი წარმოაჩენს. კერძოდ, უნდა დაისაჯოს თუ არა პასუხს ასანთის გამყიდველი, რომელმაც იცის რომ მისი კლიენტი აპირებს აღნიშნული ასანთით ქალაქი გადანვას? სოლიდარობის ტესტი, რომელსაც ქეთევან მჭედლიშვილი, გერმანულ დოქტრინაზე დაყრდნობით განიხილავს, რაიმე მკაფიო კრიტერიუმს არ იძლევა. გამყიდველი რომელიც საქონელს ყიდის, როგორც წესი, კლიენტს არავითარ სოლიდარობას არ უცხადებს. მას მხოლოდ საქონლის გაყიდვა აინტერესებს.. მიუხედავად ამისა, ვფიქრობთ, რომ ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით დახმარების შემთხვევები რაიმე სპეციალურ საგამონაკლისო რეგულირებას არ საჭიროებს და ზოგად წესს უნდა დაექვემდებაროს, რომელზეც ზემოთ უკვე ვიმსჯელებთ. კერძოდ, თუ თანამონაწილემ იცის, რომ ამსრულებელი პირველი ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს და ამსრულებელს მაინც ეხმარება, თანამონაწილედ უნდა მიეცეს სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში, თუნდაც ეს დახმარება იყოს „ნეიტრალური“.

აღსანიშნავია, რომ ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი შეიცავს მუხლებს, რომლებიც ე.წ. „შეცნობილი დახმარების“ სპეციფიკურ შემთხვევებს წარმოადგენენ. მაგალითად სსკ-ის 223-ე მუხლის მე-4 ნაწილით ისჯება უკანონო ფორმირების დაფინანსება, ესე იგი ფინანსური სახსრების ან სხვა ქონების შეგროვება ან მიწოდება იმის წინასწარი შეცნობით რომ ისინი გამოყენებული იქნება ან შეიძლება გამოყენებული იქნას უკანონო ფორმირების საქმიანობისთვის. ანალოგიური შემადგენლობა არის გათვალისწინებული 331¹ (ტერორიზმის დაფინანსება) და 321¹ მუხლებში (საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების და ეროვნული უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული საქმიანობის დაფინანსება). ვფიქრობთ რომ აღნიშნული მუხლების ფორმულირება საჭიროებს ცვლილებას. კერძოდ, თუ დამფინანსებელმა იცის, რომ მის მიერ მიწოდებული ფულადი სახსრები დანაშაულის ჩასადენად იქნება გამოყენებული, მაშინ აშკარა უნდა იყოს თანამონაწილეობა დახმარების სახით, მაგრამ თუ დამფინანსებელი მხოლოდ ვარაუდობს ამის შესაძლებლობას, მაშინ ესაა ევენტუალური განზრახვით დახმარება, რაც ზოგადად არ წარმოადგენს დასჯად თანამონაწილეობას თუმცა შესაძლოა იქნას კრიმინალიზებული სპეციალური მუხლის მეშვეობით. შესაბამისად, აღნიშნულ მუხლებიდან უნდა იქნას ამოღებული სიტყვები „გამოყენებული იქნება“ და დარჩეს მხოლოდ სიტყვები „შეიძლება გამოყენებული იქნას“.

ამერიკელი ავტორების ნაწილი „შეცნობილი დახმარების“ დასჯადობას მხოლოდ იმ შემთხვევებით ზღუდავს, როდესაც თანამონაწილის წვლილი დანაშაულის ჩადენაში არის არსებითი. ეს მიდგომა იმსახურებს ყურადღებას, თუმცა საკითხავია რა არის არსებითი წვლილი. მე-3 კაზუსში მკვლელებისთვის დანის მიყიდვა სავარაუდოდ არ ჩაითვლება „არსე-

ბით“ დახმარებად, მაგრამ თუ ეს არის ერთადერთი მაღაზია სადაც დღის იმ მონაკვეთში შესაძლებელია დანის შექენა, მაშინ სიტუაცია იცვლება და დახმარება ხდება „არსებითი“.

6.3. გაუფრთხილებელი დახმარება განზრახ დანაშაულში

ზემოთ მოყვანილი მე-4 კაზუსი წარმოადგენს განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელი დახმარების სპეციფიურ შემთხვევას. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელ მონაწილეობას გამორიცხავს. პროფ. მერაბ ტურავა მიიჩნევს, რომ ასეთი რამ შეიძლება სათანადო პირობების არსებობისას უშუალო ამსრულებლობად დაკვალიფიცირდეს,⁷⁷ თუმცა მოცემული კაზუსის დასჯადობა ამ მიდგომითაც შეუძლებელია, ვინაიდან გაუფრთხილებელი ქურდობა არ არსებობს. აღნიშნული შემთხვევა როგორც აშშ-ის სასამართლო პრაქტიკით, ასევე თეორიით სავარაუდოდ დაუსჯელი დარჩება. სტენფორდ კადიში მიიჩნევს რომ განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელი მონაწილეობა შესაძლოა კანონ-მა დამოუკიდებელი დანაშაულის სახით გაითვალისწინოს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი შეიცავს ნორმას, რომლითაც კრიმინალიზებულია განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელი მონაწილეობის სპეციფიური შემთხვევა. კერძოდ, ეს არის სსკ-ის 238 მუხლი, რომლითაც ისჯება ცეცხლსასროლი იარაღის („მათ შორის, სანადირო გლუვლულიანი ცეცხლსასროლი იარაღის (თოფის) დაუდევრად შენახვა, რითაც შექმნილი იყო პირობა მისი სხვა პირის მიერ გამოყენებისათვის, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია“.⁷⁸ აღნიშნული იმას მეტყველებს რომ განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებელი დახმარება მხოლოდ კანონით სპეციალურად მითითებულ შემთხვევებში არის დასჯადი.

6.4. „ნაქეზება“ გაუფრთხილებელ დანაშაულში.

მე-5 კაზუსში მოცემულია გაუფრთხილებელ დანაშაულში გაუფრთხილებელი მონაწილეობის სპეციფიური შემთხვევა. აღნიშნულთან დაკავშირებით ამერიკული სისხლის სამართლის დოქტრინა, ასევე სასამართლო პრაქტიკა წინააღმდეგობრივია: სასამართლოების ნაწილი მას თანამონაწილეობად მიიჩნევს, ხოლო ნაწილი დაუსჯელს ტოვებს. სტენფორდ კადიში მიიჩნევს რომ წინდახედულობის ნორმის დარღვევისკენ პირის ნაქეზება რეალურად განზრახი თანამონაწილეობაა, ვინაიდან განზრახვა გულისხმობს პირის დამოკიდებულებას ამსრულებლის ქმედების და არა შედეგის მიმართ.⁷⁹ ნაქეზებელი განზრახ უბიძგებს ამსრულებელს

⁷⁷ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 248.

⁷⁸ პროფ. ირაკლი დვალაძე არ ეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ ამ მუხლში განზრახი დანაშაული მოიაზრება. ის მიიჩნევს, რომ ცეცხლსასროლი იარაღით განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ობიექტური შერაცხვა გამორიცხება, იხ. დვალაძე ი., შედეგის ობიექტური შერაცხვა და იარაღის დაუდევრად შენახვის დასჯადობა ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2017, 317.

⁷⁹ Kadish S., Reckless Complicity, Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 87, №2, 1997, 347. პროფ. ოდრი როჯერსი იხილავს სწორედ აღნიშნულ კაზუსს და მიიჩნევს რომ ეს არის განზრახი დახმარება გაუფრთხილებელ დანაშაულში და დასჯად თანამონაწილეობას წარმოადგენს. Rogers A., Accomplice Liability for Unintentional Crimes: Remaining within the Constraints of Intent, 31 Loy. L.A. L. Rev. 1351, 1998, 1352-1355.

წინდახედულობის ნორმის დარღვევისკენ. ქართველი ავტორების ნაწილი ამ შემთხვევას დაუსჯელს ტოვებს, ხოლო ნაწილი ამსრულებლობად აკვალიფიცირებს.⁸⁰

ვფიქრობთ, რომ მეორე მიდგომა დაუსაბუთებელია, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი მხოლოდ სამი სახის ამსრულებელს იცნობს: უშუალო ამსრულებელს, შუალობით ამსრულებელს და თანამსრულებელს.⁸¹ სსკ-ის 22-ე მუხლის თანახმად უშუალო ამსრულებელი არის ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდენს დანაშაულს. შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულის უშუალო ამსრულებელს სწორედ ობიექტური ელემენტით განასხვავებს თანამონაწილისგან და შუალობითი ამსრულებლისგან. შესაბამისად, იმის თქმა, რომ დანაშაულში წამქეზებლის ან დამხმარის სახით განზრახ მონაწილე პირები (თუ მე-5 კაზუსს განზრახვაზე გადავაკეთებთ), იმავე კაზუსში გაუფრთხილებელი მონაწილეობის შემთხვევაში უშუალო ამსრულებლად გადაიქცევიან საფუძველს მოკლებულია. აქედან გამომდინარე, ქართული სისხლის სამართალი მე-5 კაზუსში პირის დასჯის შესაძლებლობას არ იძლევა, არც ამსრულებლის და არც თანამონაწილის რანგში.

6.5. ამსრულებლის ექსცესი

მე-6 კაზუსი წარმოადგენს ე.წ. ამსრულებლის ექსცესის კონკრეტულ შემთხვევას. რომლისთვისაც ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი თანამონაწილის პასუხისმგებლობას ცალსახად გამორიცხავს. ამის მიუხედავად, წამქეზებელმა შეიძლება პასუხი აგოს ქურდობის მცდელობაში დახმარებისთვის, ვინაიდან აღნიშნულ კაზუსში ამსრულებელმა ჩაიდინა ქურდობის მცდელობა. რაც შეეხება ამერიკულ სისხლის სამართალს, შტატების ნაწილი იზიარებს „ბუნებრივი და შესაძლებელი შედეგების“ დოქტრინას, რომლის მიხედვითაც პირი, რომელიც აქეზებს ან ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას სისხლის სამართლებრივად პასუხს აგებს არა მხოლოდ ამ დანაშაულისთვის, არამედ სხვა ნებისმიერ დანაშაულისთვის, რომელიც ბუნებრივი და შესაძლებელი (ძირითადად, გათვალისწინებადი) შედეგს წარმოადგენს. ანუ თანამონაწილის მხრიდან ამ შემთხვევაში ევენტუალური განზრახვა/თვითიმედოვნება, ასევე დაუდევრობაც კი საკმარისია.

ამერიკელი ავტორების ნაწილი აღნიშნულ დოქტრინას მკაცრად აკრიტიკებს. სტენფორდ კადემის აზრით, ბუნებრივი და შესაძლებელი შედეგების დოქტრინა შესაძლებლობას იძლევა თანამონაწილეს პასუხი ვაგებინოთ უფრო ნაკლები ხარისხის ბრალით ვიდრე ეს საჭიროა მოცემული დანაშაულის ჩასადენად, ანუ შესაძლოა თანამონაწილემ პასუხი აგოს განზრახ მკვლელობისათვის, იმის მიუხედავად, რომ მას დანაშაულებრივ შედეგთან განზრახვა არ აკავშირებდეს.

⁸⁰ მსგავს შემთხვევას მ. ტურავა პარალელურ ამსრულებლად აკვალიფიცირებს, ხოლო ქ. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი მიიჩნევს რომ ასეთი ქმედება არ ისჯება. იხ.: ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 249; მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 213.

⁸¹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლის თანახმად: „ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული ან სხვასთან (თანამსრულებელთან) ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში, აგრეთვე ის, ვინც დანაშაული ჩაიდინა სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც ამ კოდექსის მიხედვით ასაკის, შეურაცხაობის ან სხვა გარემოების გამო არ დაეკისრება სისხლის სამართლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.“.

ამსრულებლის ექსცესის შერაცხვის საკითხი, რომელთანაც თანამონაწილეს ევენტუალური განზრახვა ამოძრავებს, ქართულ ლიტერატურაში სადავოა. მეცნიერთა ნაწილი ამ საკითხს დადებითად,⁸² ხოლო ნაწილი უარყოფითად წყვეტს.⁸³

შესაბამისად, ამსრულებლის ექსცესთან დაკავშირებით ქართული სისხლის სამართალი ბევრად უფრო მაღალ სტანდარტს აწესებს ვიდრე ამერიკული. ქართულ სისხლის სამართალი ამსრულებლის ექსცესისთვის პასუხისმგებლობას მაქსიმუმ ევენტუალური განზრახვის ფარგლებში აქცევს, ხოლო ამერიკულ სამართალში (ზოგიერთ შტატში) მისი შერაცხვისათვის გაუფრთხილებლობაც კი საკმარისია.

ვფიქრობთ რომ ამსრულებლის ექსცესის საკითხი თანამონაწილეობის სუბიექტური შემაჯგენლობის იმავე ჩარჩოებში უნდა გადაწყდეს რაზეც ზემოთ ვისაუბრეთ, კერძოდ, ამსრულებლის ექსცესის დროს ვინაიდან თანამონაწილისთვის უცნობია ამსრულებლის განზრახვა, რომ ჩაიდინოს განსხვავებული დანაშაული, თანამონაწილეს ამსრულებლის ექსცესი არ უნდა შეერაცხოს.

7. დასკვნა

წინამდებარე მიმოხილვა ადასტურებს რომ როგორც ქართულ, ასევე ამერიკულ სისხლის სამართალში არსებობს განსხვავებული მიდგომები თანამონაწილეობის სუბიექტურ ასპექტებთან დაკავშირებით, თუმცა არსებობს საერთო მსგავსი პრობლემატიკაც.

კანონიერების პრინციპი, რომელიც მატერიალური სისხლის სამართლის ერთ-ერთი წამყვანი პრინციპია ასევე გულისხმობს სისხლის სამართლებრივი ნორმების განუსაზღვრელი ხასიათის აკრძალვას.⁸⁴ შესაბამისად, მნიშვნელოვანია სისხლის სამართალმა მკაფიოდ გაავლოს ზღვარი დასჯად და არადასჯად თანამონაწილეობას შორის.

ქართულ სისხლის სამართალში ეს ზღვარი განზრახვაზე გადის, რადგანაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე მუხლი მკაფიოდ ადგენს, რომ თანამონაწილეობა არის განზრახვითი მონაწილეობა განზრახვი დანაშაულის ჩადენაში. ამერიკულ სისხლის სამართალში ეს ზღვარი უფრო ფართოა და ზოგიერთი შტატის კანონმდებლობა და სამართლო პრაქტიკა უშვებს გაუფრთხილებლობით თანამონაწილეობას. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი არ განმარტავს თუ განზრახვის რომელი ფორმა მოიაზრება თანამონაწილეობის დროს და ამ საკითხს სისხლის სამართლის თეორიას მიანდობს, სადაც დავას იწვევს ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობის საკითხი. სტატიაში განხილული საკითხების საფუძველზე, შესაძლოა მივიდეთ იმ დასკვნამდე რომ დასჯადი უნდა იყოს მხოლოდ ისეთი თანამონაწილეობა, როდესაც ამსრულებელი პირველი ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს, რაც ცნობილია თანამონაწილისათვის. ამ დროს თანამონაწილეს შესაძლოა დანაშაულებრივ შედეგთან ევენტუალური განზრახვაც აკავშირებდეს. ამავე წესის საფუძველზე უნდა გადაწყდეს ე.წ. ნეიტრალური ქმედებით დახმარებისა და ამსრულებლის ექსცესის საკითხები. კერძოდ, ნეიტრალური ქმედებით დახმარება შეიძლება დასჯა-

⁸² ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 344.

⁸³ მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 250.

⁸⁴ იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 24.

დი იყოს, თუ ის შეესაბამება თანამონაწილეობის სუბიექტური შემადგენლობის შემოთავაზებულ ფორმულას, ხოლო ამსრულებლის ექსცესი ანუ საერთო გეგმიდან გადახვევა არ წარმოადგენს დასჯად თანამონაწილეობას.

რაც შეეხება გაუფრთხილებელ თანამონაწილეობას, მართალია ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი ასეთ რამეს გამორიცხავს, თუმცა ზოგიერთი ქართველი ავტორი მიიჩნევს რომ ასეთი შემთხვევები ამსრულებლობის რანგში უნდა დაისაჯოს. ეს მოსაზრება დაუსაბუთებლად მიგვაჩნია, ვინაიდან ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით ამსრულებლობა ნიშნავს ქმედების შემადგენლობის უშუალოდ განხორციელებას, რასაც ე.წ. ფაქტობრივი ნაქეზების ან ფაქტობრივი დახმარების დროს ადგილი არ აქვს.

მეორე მხრივ, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი ცალკე დანაშაულის სახით ითვალისწინებს როგორც გაუფრთხილებელი ასევე ევენტუალური განზრახვით თანამონაწილეობის სპეციფიკურ შემთხვევებს, რომელთა რიცხვი შესაძლოა სისხლის სამართლის პოლიტიკის საჭიროებებიდან გამომდინარე გაფართოვდეს.

ბიბლიოგრაფია:

1. სისხლის სამართლის კოდექსი, სსმ, 41(48), 22/07/1999.
2. ჩრდილო დაკოტას სისხლის სამართლის კოდექსი, <<https://www.legis.nd.gov/cencode/t12-1.html>> [30.10.2020].
3. ნიუ იორკის სისხლის სამართლის კანონი, <<http://ypdcrime.com/penal.law/article115.htm>> [30.10.2020].
4. *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 261-292, 313, 316, 324-325, 331, 387-389, 392,
5. *გვენცაძე ე.*, დანაშაულში თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარე, თბ., 2012, 149.
6. *დვალიძე ი.*, შედეგის ობიექტური შერაცხვა და იარაღის დაუდევრად შენახვის დასჯადობა ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, *ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი“*, №1, 2017, 317.
7. *მჭედლიშვილი-ჭედრიანი ქ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 197, 213, 237, 239, 250.
8. *ნაჭყებია გ., დვალიძე ი., (რედ.)*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, 198.
9. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 136, 249, 334, 344,
10. *წერეთელი თ.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 38-45, 152, 200.
11. *წიქარიშვილი კ.*, ევენტუალური განზრახვა თანამედროვე დასავლეთ ევროპულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, *ჟურნ. „მართლმსაჯულება“*, №3, 2008, 35.
12. *წიქარიშვილი კ.* მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 314.
13. *ცქიტიშვილი თ.*, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თბ., 2015, 311.
14. Model Penal Code, 1962.
15. U.S.C. & 2, <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2>> [30.10.2020].
16. *Courteau C.*, The Mental Element Required for Accomplice Liability: A Topic Note, *Louisiana Law Review*, Vol. 59, №1, 1998, 328.

17. *Girgis S.*, The Mens Rea of Accomplice Liability: Supporting Intentions. 123 Yale L. J. 460, 474-476.
18. *LaFave W., Scott A.*, Criminal Law, 2nd ed., 1986, 584-586.
19. *Mueller G.*, Mens Rea of Accomplice Liability, 61 S. Cal. L. Rev. 2169, 1987-1988, 2190.
20. *Kadish S.*, Reckless Complicity, Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 87, №2, 1997, 369.
21. *Rogers A.*, Accomplice Liability for Unintentional Crimes: Remaining within the Constraints of Intent, 31 Loy. L.A. L. Rev. 1351, 1998, 1351-1355.
22. *Sarch A.*, Condoning the Crime: The Elusive Mens Rea for Complicity, 47 Loy. U. Chi. L. J. 131, 2015, 155, 172-173.
23. *Westerfield L.*, The Mens Rea Requirement of Accomplice Liability in American Criminal Law, Knowledge or Intent, Miss. L. J., 1980, 25.
24. *Yaffe G.*, Intending to Aid. Law and Philos 33, 1-40, 2014, 10, 13, 15.
25. *Wayne R., LaFave & Austin W.*, Criminal Law, 2nd ed., 1986, 584.
26. *Williams G.*, Complicity, Purpose and the Draft Code - 2, Criminal Law Review, №98, 1990, 101.
27. *People v. Beeman*, Crim. №22525. Supreme Court of California. February 6, 1984. <<https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/3d/35/547.html>> [30.10.2020].
28. *People v. Germany*, 42 Cal. App. 3d 414, <<https://law.justia.com/cases/california/court-of-appeal/3d/42/-414.html>> [30.10.2020].
29. *People v. Abbott*, 445 N.Y.S.2d 244 (N.Y. App. Div. 1981), <<https://casetext.com/case/people-v-abbott-17>> [30.10.2020].
30. *People v. Wheeler*, 772 P.2d 101 (1989), <<https://law.justia.com/cases/colorado/supreme-court/1989/87sa-379-0.html>> [30.10.2020].
31. *State v. Etzweiler* 480 A.2d 870 (1984), <<https://casetext.com/case/state-v-etzweiler>> [30.10.2020].